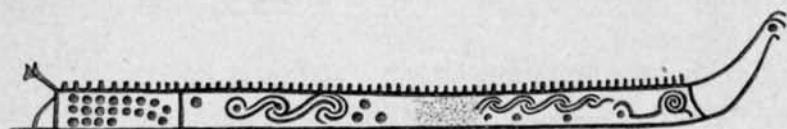

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Undersökning af en grafhög vid Tinkarp nära Sofiero
Gustaf Adolf (Prins)
Fornvännen 1, 53-62
http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1906_053
Ingår i: samla.raa.se

UNDERSÖKNING AF EN GRAFHÖG VID TINKARP NÄRA SOFIERO

AF

H. K. H. PRINS GUSTAF ADOLF.

rafhögen i fråga är belägen omkr. 200 m. SO. om Tinkarps hufvudbyggning och på dess mark, inom Helsingborgs landsförsamling och Luggude härad af Malmöhus län.

Denna hög, som undersöktes i slutet af augusti och början af september 1905, är en af de fordom säkerligen mycket talrika högar, som ligga nära invid eller alldeles på öfre kanten af den sluttning, som stupar tämligen brant ned i Öresund ända från trakten af Råå till strax norr om Kulla Gunnarstorp. Den nu i fråga varande högen ligger just vid själfva öfre randen af sluttningen och har därför ett synnerligen dominerande läge. Anmärkas bör, att på de kringliggande åkrarna ofta funnits redskap från stenåldern, och ännu kan man med lätthet där hopsamla massor af flintaffall samt mer eller mindre bearbetade flintstycken, hvarför det torde vara tydligt, att en utbredd *stenåldersboplats* här funnits. Denna har också på flera ställen i litteraturen förut omnämnts.¹

Högens diameter (jfr. planen *fig. 1*) var omkr. 12 m. i Ö.-V. samt omkr. 10 m. i N.-S. Genom plöjning torde dock

¹ Se *Ymer*, 1904, s. 200.

ganska mycket borttagits både på norra, östra och södra sidorna, västra kanten däremot, som vetter åt sundet, var ej aflöjd.

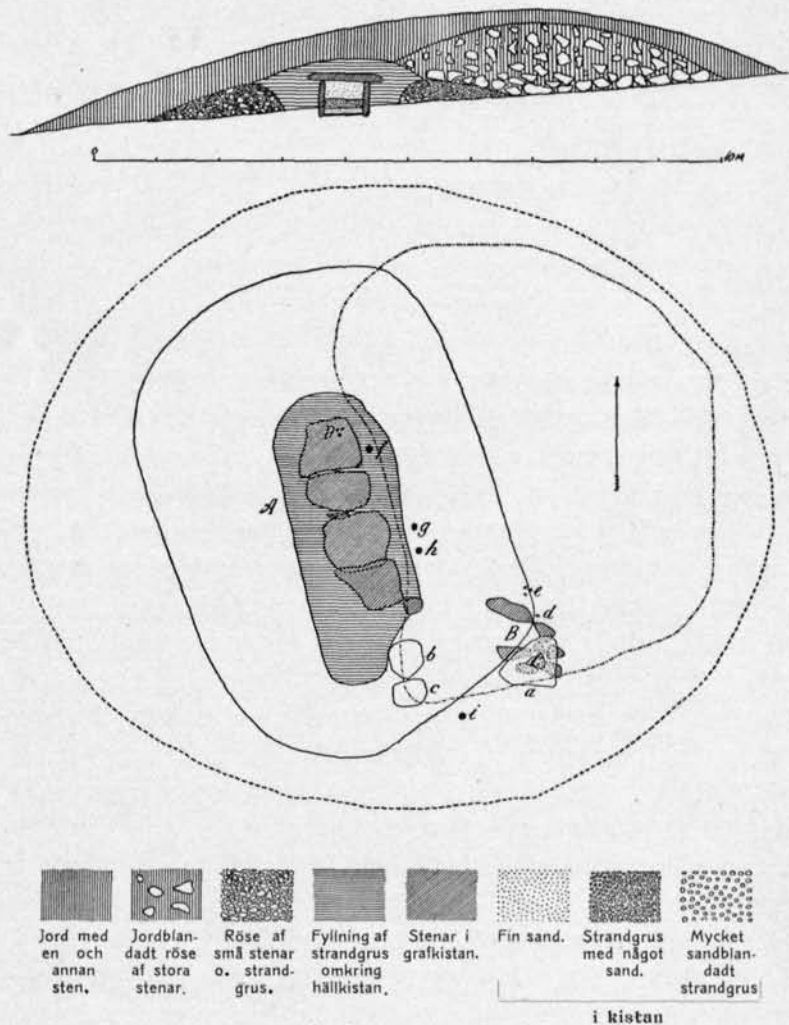

Fig. 1 (plan) och 2 (genomsnitt).

Högens höjd, nu omkr. 1,70 m., har troligen fordom varit större, enär det under gräfningens gång snart visade sig, att en tidigare, partiell utgrävning blifvit gjord. Detta bekräftades

också genom en mängd olika personers utsago. Enligt dessa skulle numera aflidne hofjägmästare Follin på Pålsjö vid en gräfning, som han företog för omkr. 20 år sedan, ha funnit en "lerkruka med aska" samt en pilspets af flinta (?) på omkr. 2 fots djup; enligt en annan berättelse skulle han påträffat en "värja" samt ben. Det var därför icke med det bästa hopp, som gräfningen började.

Strax i början kom ett af ganska stora stenar bestående röse i dagen, hvilket vid midten af högen endast var täckt af ett 10-20 cm. tjockt jordlager. Till följd af afplöjningen stucko ett par af rösets stenar fram i dagen vid östra randen af högen. All jord blef efterhand borttagen från detta röse, och det visade sig då, att detsamma endast tillhört en sekundärgraf, och att den ursprungliga grafven, en *hällkista* med omgifvande röse, låg V. om och delvis under sekundärröset. (Se genomskärningen *fig. 2* och planen *fig. 1*, där sekundärrösets ytterkonturer angifvas af linjen — . . . , det ursprungliga rösets af den heldragna linjen). Jag börjar med att redogöra för denna hällkista, såsom varande den äldsta och ursprungliga grafven i högen.

Hällkistan (A på planen, jfr *fig. 3, 4, 5, 10*), hvars längd utgjorde 3 m. i N.-S., bestod af 12 på kant ställda, omkr. 50 cm. höga, flata stenar, hvilka med sin nedre del voro nedgrädda 15-20 cm. i den ursprungliga naturliga marken, så att kistans botten sannolikt varit obetydligt nedsänkt under markens yta (se *fig. 2*); af dessa väggstenar voro flera tydligt klufna, och de flata sidorna vända inåt. De två nordligaste hällarna på östra långsidan kunde med säkerhet konstateras vara klufna af samma stycke, då de ännu passade rätt bra ihop.¹ Södra kortsidan var öppen, och ingen därtill passande sten fanns häller i närheten. Därmed kan sammanhänga, att röset just utanför södra gaveln af kistan var mycket lågt och otydligt, och att det längre fram beskrifna strandgruslagret på detta ställe var

¹ De sammanhörande sidorna äro på planen utmärkta med gröfre linjer.

mycket utbredd, i motsats till hvad fallet var för öfrigt. Dessa omständigheter kunde ju möjligen tyda på en skedd rubbning af kistan; men, då det är en känd sak, att dylika hållkistor

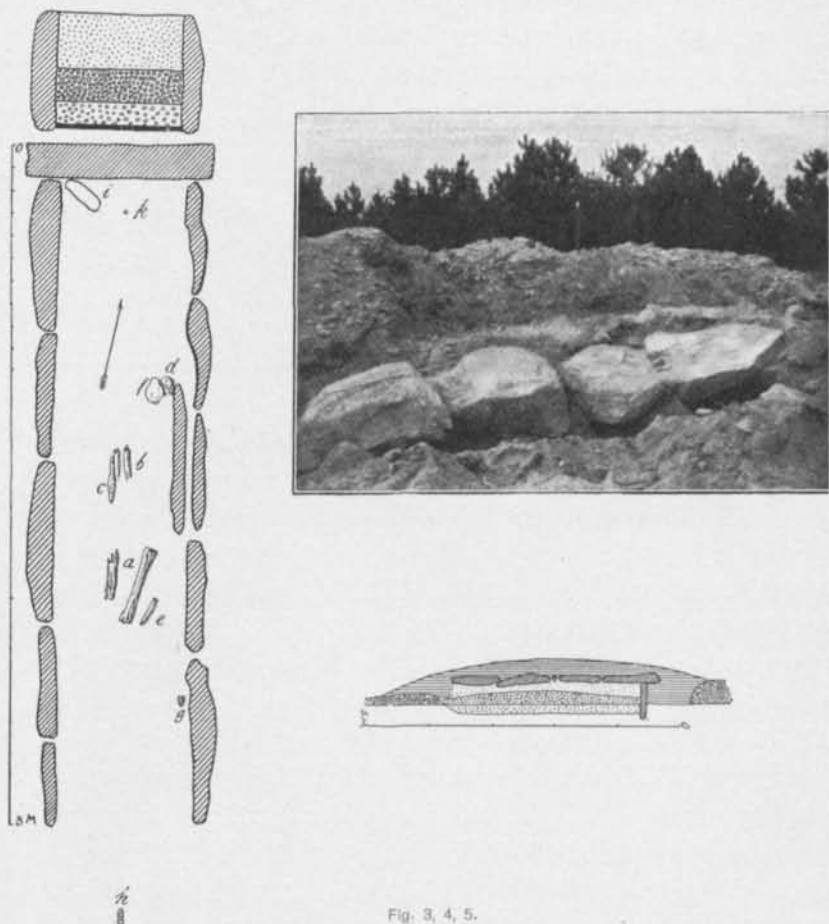

Fig. 3, 4, 5.

från stenåldern ofta pläga ha södra ändan öppen som ett slags ingång, så torde också här denna anordning vara ursprunglig.

Däremot var norra kortsidan bildad af en stor, 70 cm. hög sandsten med böljsslagsmärken¹ och, som det synes, täm-

¹ Att märka är, att dylika sandstenshällar med böljsslagsmärken finnas på stranden nästan rätt nedanför högen.

ligen fyrkantigt tillhuggen. Taket utgjordes af fyra stora, flata stenar, den största nästan 1 m. i genomskärning. Tre af dessa takstenar (den nordligaste och de två sydligaste) hade ursprungligen hört tillsammans och bildat ett rullstensblock af närmare 1 ms diameter (se *fig. 6*). Det vill synas, som om klyfningen af detta stora block utförts med tillhjälp af eld. Stenens färg

Fig. 6.

tycks antyda detta, liksom också det hela gaf mig intrycket af att vara påverkad af eld.

Kistans botten, nedsänkt omkr. 15 cm. under den gamla markytan, utgjordes af den något sandblandade naturliga lerbotten. Kistans bägge sidor hade blifvit tryckta åt V., så att de lutade starkt åt detta håll. Takstenarnas öfre yta påträffades omkr. 50—70 cm. under högens västerslutning.

Kistan var omgifven af ett röse, hvilket dock ej betäckte kistan, liksom det ej håller på någon sida nådde fram till densamma. Det var uppfördt af mycket mindre stenar än sekundärröset, och var dessutom blandadt med något strandgrus, hvarför de båda rösen tydligt kunde urskiljas från hvarandra. Närmast omkring kistan och täckande dess takstenar till omkr. 30 cms. höjd var ett tätt packadt lager af strandgrus och något sand (det streckade partiet på plan och genomskärningar). I detta lager funnos på många ställen små samlingar af träkol

såsom t. ex. vid *f* på *fig. 1* (denna samling låg omkr. 20 cm. under takstenarnas öfversida).

Kistan var fylld ända upp under takstenarna. Öfverst låg ett lager af fin, rödgul sand, hvilken längre ned antog en grå färg. Hela sandlagrets tjocklek varierade från omkr. 30 cm. i norra ändan till omkr. 25 cm. i södra; i midten var det endast 10—15 cm. (se genomskärningen *fig. 5*).

Sandlagret innehöll ganska rikligt med små *träkolstycken* samt en och annan sten, som såg bränd ut. Under sandlagret fanns sandblandadt grus, och i detta, på omkr. 40 cms djup från takstenarnas undersida, *obrända människoben* (se *fig. 3*); rester af två skenben (*b*) och två lårben (*a*) (de senare så sönderfallna, att de omöjligen kunde tillvaratagas) lågo, som jag tror, orubbade, och gåfvo därigenom vid handen, att ett skelett här legat med hufvudet åt söder. Omkr. 10 cm. under de båda skenbenen låg en synnerligen vacker *flintdolk* (*c*) med spetsen åt söder. Omkr. 25 cm. längre åt norr tätt invid kistans östra vägg påträffades nedre ändan af ett skenben (*d*) förmodligen tillhörande samma skelett.

De föremål, som hittades i kistan förutom de nyss uppräknade äro: två *hjärtformiga pilspetsar af flinta*, funna en i hvardera ändan af kistan, men framkomna vid sållning, hvarför deras exakta läge ej kan angifvas, samt en *dylik*, funnen efteråt i den uppkastade jorden, ett litet *ben* strax invid de båda lårbenen (*e*), en flat hvit *sandsten* (*f*) mycket skör, en *flintkärna* (*g*) samt rätt mycket *flintaffall*. För öfrigt fanns flintaffall öfverallt i hela högen i ganska riklig mängd; och strax utanför kistans södra ända hittades en afbruten bit af en slipad *flintmejsel* (*h*). Slutligen fanns invid norra gafvelstenen en på sin spetsiga ända stående *flat sten* (*i*), på hvars ena (åt norr vända) bredsida ses en mängd små gropformiga fördjupningar, hvilka mestadels torde vara naturliga, men möjligen några af dem inknackade. Ett högst obetydligt fragment af *brändt ben* (*k*), som hittades strax under den nordligaste takhällen, kan möjligen ha kommit dit vid undersökningen. De funna

flintföremålen (dolken, pilspetsarna, mejseln och kärnan) äro afbildade i *fig. 7*.

Öfverst i *fig. 3* meddelas en tvärgenomskäring af kistan helt nära dess norra ända, hvarvid är att märka, att de två lagren af strandgrus voro svåra att urskilja från hvarandra, hvarför jag ej vill absolut innestå för riktigheten af denna indelning. Det är likaledes omöjligt att afgöra, om något af kistans innehåll af sand och grus kunnat ditkomma efter grafläggningen.

Förutom den nu beskrifna hällkistan, hvilken ju måste vara den äldsta grafven i högen, och förskrifva sig från den yngre stenåldern, funnos flera *sekundärgrafvar*. Den äldsta af dessa måste ha varit den, öfver hvilken det ofvan nämnda "sekundärröset" uppförts, ehuru något spår af själfva denna graf ej kunde anträffas; detta berodde nog därpå, att högen tidigare varit föremål för utgräfning, hvilket äfven framgick däraf, att sekundärröset var starkt jordblandadt i hela sin midtersta och östra del, och därför såg ut att ha varit uppgräfdt för ej länge sedan. Dess norra del var emellertid orörd, och man kunde här tydligen iakttaga skillnaden mellan hällkistans af små stenar

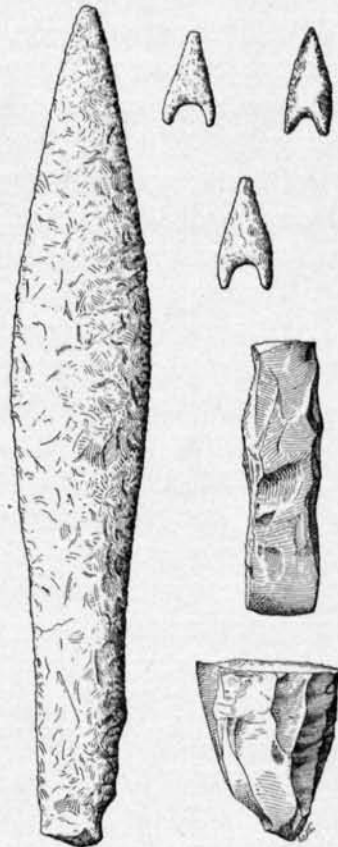

Fig. 7. 1/2.

och strandgrus bestående röse och det af mycket större stenar bestående sekundärröset. Dessutom utmärktes gränsen mellan de båda rösen öfverallt genom ett svartbrunt humuslager, hvilket väl med säkerhet kan anses utgöra resterna af

den grästorf, som vid tidpunkten för "sekundärrösets" uppförande betäckte det äldre röset. Äfven där sekundärröset ej hvilade på det ursprungliga röset, kunde detta lager iakttagas. Då någon tillstymmelse till stenkista el. dyl. ej kunde upptäckas under sekundärröset, anser jag det troligast, att en ekkista från bronsåldern här funnits, hvilken dock efter den tidigare utgräfningen naturligtvis gått spårlöst förlorad.

En sekundärgraf, som var mycket illa medfaren, var en *stenkista*, som fanns i högens sydöstra del och med sina omgivande stenar bildade liksom en utväxt på sekundärröset (se *fig. 1, B*). Af denna kista, som tydligen förr varit undersökt, återstod ej mer än ena ändan, och ingen af takstenarna låg på sin plats. Såsom takstenar få väl betraktas de tre flata stenar, som vid undersökningen lågo utan synbar ordning helt nära under jordytan i närheten af den lilla kistan, (*fig. 1, a, b, c*). Om man lägger dessa tre stenar bredvid hvarandra såsom lock till kistan, får man kistans längd till omkring 1,50 m., hvilket mått äfven bestyrkes af rösets utseende på denna plats. Kistans botten låg omkring 70 cm. under högens yta, och dess invändiga höjd var omkr. 50 cm., hvarför takstenarna måste ha legat omedelbart under grästorfven. Bottnen utgjordes af strandgrus, som återigen hvilade på ett mer eller mindre tjockt, svartbrunt humuslager, hvilket i sin ordning fyllde mellanrummen mellan och delvis täckte det underliggande (sekundär-) rösets stenar. Detta mörka lager är sannolikt rester af grästorf, som vid inläggandet af den lilla kistan lagts på och mellan rösets stenar, för att hindra det öfverliggande gruslagret från att rinna ned mellan dessa. De enda fynd, som gjordes i kistan, voro ett obetydligt stycke *brändt ben* samt en mycket minimal smula *brons*. Strax utanför kistans östra ända låg däremot, lös i jorden, en liten *bronsknif* (*fig. 1, d*, afb. i *fig. 8, a*); troligen har den ursprungligen legat i den lilla kistan, och kommit till sin nuvarande plats vid den tidigare gräfningen i högen. Äfven är det väl troligt, att den "värja", som enligt uppgift (se ofvan) hittades vid detta tillfälle legat i

den lilla kistan,¹ liksom det är mycket sannolikt, att åtminstone en del af de brända ben, som lågo kringstridda litet hvarstades i högen (t. ex. vid *e*) härröra från samma ställe. Af allt att döma torde den lilla kistan tillhöra bronsålderns 3:e period.

En tredje, orubbad sekundärgraf låg strax utanför den lilla kistans östra ända, men mera sydligt än den ofvan omtalade

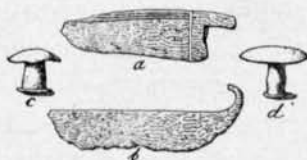

Fig. 8. 1/2.

Fig. 9. 1/2.

bronskniven (se *fig. 1, C*). Den utgjordes af *en liten samling brända ben* samt *en rakknif* och *en dubbelknapp af brons* (*fig. 8, b, c*) och låg på en liten flat sten ungefär på samma höjd som den lilla kistans botten. Den stora flata stenhällen, som på planen är utritad ofvanpå denna lilla sekundärgraf, har säkert ej blifvit från början ditlagd, emedan dess flata sida var vänd uppåt, och dess undre, rundade yta ganska starkt hade hoppresat de underliggande brända benen. Som ofvan nämnts, har den nog varit en af takstenarna till den bredvid stående kistan. Tiden för den tredje sekundärgraven torde vara 5:e perioden af bronsåldern.

En fjärde sekundärgraf, liknande den tredje, påträffades omkring 20 cm. öfver den nordligaste takhällen af hällkistan (*fig. 1, D*). Den bestod af *en samling brända ben* samt *en dubbelknapp af brons* (*fig. 8, d*), liknande den förut nämnda. Som arbetarne dessvärre vid ett tillfälle, då jag ej var närvarande, upptogo detta grafinnehall, kan jag ej närmare redogöra för fyndomständigheterna; men det är nästan säkert, att denna sekundärgraf varit i hufvudsak lika den tredje, med det undantag att den ej synes ha varit omgifven af några som

¹ Såvida den ej legat i den förmodade centralgraven med ekkista.

hälst flata stenar, utan helt enkelt varit nedgräfd omkring 50 cm. i högens sida.

Slutligen måste högen ursprungligen ha innehållit ännu en sekundärgraf, den femte, ty omkring 1 m. N. om den lilla kistans östra ända och omkring 1 m. under högens topp påträffades en ganska stor *krukskärfva* af bränd lera: en mynningsbit med en liten utstående knopp (*fig. 9*), liggande bland det på detta ställe förut en gång upptagna rösets stenar. Det är ej osannolikt, att denna skärfva tillhört det lerkärl, som enligt ofvan nämnda uppgift vid den föregående undersökningen af högen blef funnet. Denna urnegrav har väl tillhört slutet af bronsåldern eller början af järnåldern.

Utom ofvan uppräknade fynd blefvo äfven på många ställen i högen mindre *kolsamlingar* funna; så t. ex. vid *g*, *h* och *i* på planen. Kolsamlingen vid *g* låg i hällkistans röse, den vid *h* i jämnhöjd med hällkistans takstenar och den vid *i* på den ursprungliga, naturliga marken.

Den nu beskrifna grafhögen lämnar således ett nytt, intressant exempel därpå, att man genom mycket långa tider begagnade samma grafhög till begravningsplats. I detta fall är väl ålderskillnaden mellan den äldsta och den yngsta grafven 1000—1500 år.

Fig. 10